

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата технічних наук, доцента,
завідувачки кафедри моди та стилю
Київського національного університету технологій та дизайну
СТРУМІНСЬКОЇ Тетяни Володимирівни**

**на дисертаційну роботу НАВОЛЬСЬКОЇ Лілії Василівни
«Формоутворення чоловічого одягу: генеза, еволюція,
сучасні тенденції»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 022 «Дизайн»**

Актуальність теми дисертації.

У сучасному дизайні костюма відбувається зміна пріоритетів та простежується динаміка витіснення поняття «одягу певного призначення» поняттям «образу певного призначення», наповненого необхідним інформативним змістом. Сьогодні костюм – це складний комунікативний механізм, багаторівнева візуально-смілова конструкція, де характер інформативності образного рішення визначається рядом різних асоціативних джерел, об'єднаних на основі проектної концепції, створення якої потребує розробки нових підходів до процесу проєктування.

Істориками, мистецтвознавцями, культурологами, соціологами та іншими науковцями суміжних галузей знань досліджено значний пласт наукових проблем з формотворчих аспектів, питання проектних практик, пов'язаних з дизайном та формоутворенням чоловічого одягу. Але актуальними залишаються стиль та форма чоловічого одягу як ретранслятора образу сучасного чоловіка засобами дизайну.

Необхідність ґрунтовного вивчення художньо-проектних процесів у сучасному дизайні чоловічого одягу, визначивши стильове формоутворення фундаментом особливостей конструктивної побудови зовнішньої та внутрішньої сутності чоловічого одягу як домінанти чоловічого образу у сучасному суспільстві підтверджує актуальність дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана відповідно до тематичного плану та напрямів наукових досліджень «Н/н 7/18 Культурологія, естетика, конструктивно-функціональна проблематика дизайну в контексті етнокультури, екології та систем життєзабезпечення людини» (2015-2022 рр.); «Н/н 7/23 Дизайн і мистецтво у створенні систем життєзабезпечення людини: ергономічні, естетичні, екологічні,

етнокультурні аспекти» (2023); «Н/н 44/23 Дослідження тектонічної структури та художньо-композиційних характеристик костюма в розробці перспективних колекцій одягу» (2023), що визначають їх естетичні, соціально-культурні, ергономічні, функціонально-експлуатаційні та екологічні характеристики».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та науковими публікаціями автора дає підстави стверджувати, що теоретико-методичні положення, практичні висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, є достовірними і обґрунтованими. Дисертаційна робота має логічну побудову, її авторка системно підійшла до постановки проблеми та її вирішення. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження, дисертантом використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, які базуються на застосуванні системного підходу як методології поєднання мистецтвознавчих, культурологічних, соціологічних, психологічних та проектних знань. Поставлені завдання вирішуються із застосуванням історико-типологічного, аналітичного, компаративного, вибіркового методів, що дозволило виявити характерні особливості типології історичного розвитку форми чоловічого одягу та узагальнити стильові трансформації у проектних концепціях модельєрів-дизайнерів чоловічого костюма останніх століть. Для систематизації та узагальнення науково-літературних джерел Навольською Л.В. використано літературно-аналітичний метод. Наукові дослідження проводилися шляхом виявлення, систематизації і порівняння теоретичних концепцій процесу формоутворення як одного з фундаментальних компонентів у багатьох видах мистецтва та дизайну. Методи образно-стилістичного, системно-структурного і формального аналізу застосовано у стилістиці силуетних ліній зовнішньої форми чоловічого одягу, його конструктивного устрою, особливостей оздоблення при роботі з формою різної історичної періодизації. Методологія морфологічного аналізу надала змогу виокремити складові чоловічого костюма як системи взаємопов'язаних елементів та завершеного гармонійного образу (верхня та нижня частина тіла), а також дослідити їх пропорційність, стилістичну подібність та узгодженість елементів форми у стилістичному розвитку окремих вузлів, деталей, оздоблення. Метод класифікації надав змогу виокремити певні стилі класичного вбрання, описати сучасні різновиди, виявити сучасні тенденції у розвитку форм чоловічого одягу.

Теоретичну базу та інформаційне забезпечення дисертаційної роботи складають дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, наукові праці яких відповідають проблематиці змісту представленого дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні та систематизації історичного розвитку формоутворення чоловічого одягу для гармонійного проектування сучасних колекцій, а практична значущість підтверджує висвітлені у дисертації наукові положення та матеріали шляхом впровадженням результатів дослідження у навчальний процес та реальне промислове виробництво.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація являє собою цілісне, завершене наукове дослідження; складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Рукопис збагачено ілюстраціями, графічними інтерпретаціями розвитку формоутворення, структурованими таблицями та схемами. Повний обсяг дисертації становить 350 сторінок друкованого тексту; обсяг основної частини дисертації становить 220 сторінок, включаючи 5 рисунків та 4 таблиці. Додатки подано на 130 сторінках. Список використаних джерел налічує 522 назви.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база, методи дослідження» наведено аналіз сучасного стану наукових досліджень формоутворення та історіографію модних образів чоловічого одягу як об'єкту дизайну. Дослідженнями зазначено, що різноманіття наукових підходів полягає у розгляді питань з різних контекстів методології художнього проектування і розгляду проблематики стильового формоутворення з позицій окремих, приватних завдань. Навольською Л.В. обгрунтовано проведено теоретичні пошуки щодо проблематики змісту напрямів дослідження.

Достовірність досліджень підкреслює визначення дисертанткою специфіки використання історико-мистецтвознавчого та аналітичного методів у дослідженні моди та одягу як окремих об'єктів дизайну. Нею з'ясовано, що істориками, мистецтвознавцями, культурологами, соціологами та іншими науковцями суміжних галузей знань вивчено значний обсяг наукових проблем з формотворчих аспектів, але питання проектних практик, пов'язаних з дизайном та формоутворенням чоловічого одягу, ще недостатньо вивчено. Окремо виявлено, що наукова роздрібність задач дослідження розвитку чоловічого одягу у історичному контексті вимагає застосування методології системного підходу у концептуальному вирішенні форми та стилістичному образі костюма відповідного часу.

В результаті аналізу виявлено відсутність відповідності конкретизованих художньо-проектних ознак структурування форми, конструктивного устрою чоловічого одягу показникам призначення та властивостей матеріалів, що в цілому визначає стилістику форми у її історичному становленні, а також її

семантики, семіотики у соціальній ідентифікації споживача. Виокремлено ідентифікаційну функцію чоловічого одягу відповідно до робочої ідентичності споживача та засобу відтворення культурних традицій соціуму, а також самоідентифікацію як концепцію соціального статусу людини та типу її індивідуальності у історичному розвитку форми та конструктивного устрою різновидів одягу. Результатом дослідження першого розділу стало завдання дослідження динаміки змін формоутворення, а також авторкою окреслено підходи до вивчення форм чоловічого костюма шляхом історичної фіксації модних змін.

У другому розділі « Дослідження еволюції формоутворення чоловічого одягу» охарактеризовано та проілюстровано складне формотворення одягу. Визначено основні етапи та закономірності формотворення, досліджено генезу формотворчих процесів в дизайні чоловічого одягу, представлено історичні аспекти виникнення, появи та еволюційного розвитку а також тенденції щодо логіки формотворчого процесу в дизайні одягу.

Дослідженнями Навольської Л.В. обґрунтовано виявлено, що з середньовічних часів саме чоловічий одяг несе відбитки етнокультурних традицій суспільств; доведено істотний вплив середньовічних лицарських обладунки на історію розвитку костюма. Розглянуто естетику форми чоловічого одягу XIV-XIX століть як результат революційної зміни чоловічої моди у формотворенні та декорі. Охарактеризовано зміни формоутворення чоловічого одягу наприкінці XVIII – початку XIX т., актуалізовано чоловічий одяг прилеглого силуету як прототип формоутворення сучасного чоловічого костюма; графічно візуалізовано трансформації формоутворення. Саме тут зазначу, що родзинкою роботи є авторське графічне представлення візуалізованої трансформації формоутворення протягом історичного розвитку чоловічого вбрання. Логічним завершенням досліджень другого розділу є дослідження еволюції історичних форм чоловічого одягу відповідно до розвитку матеріалів. У таблицях 2.1 та 2.2 (стор. 83 та 89) представлено оригінальну ілюстративну авторську систематизація елементів оздоблення та взаємозв'язків форми та характерних структурних властивостей та фактур матеріалів у чоловічому одязі.

Третій розділ «Гармонійне впорядкування та візуалізація конструктивно-декоративних елементів форми чоловічого костюма» фіксує еволюцію та характер гармонійного формоутворення як системи досягнення пропорційного устрою та врівноваженості елементів костюма для виконання завдань дослідження щодо удосконалення і сприйняття естетичних норм ідеальної або канонічної уяви образу споживача, характерного певному стилю чи регіону. Виявлено парадоксальну зміну циклів системи моди від застарілості до новизни

у Франції епохи неокласицизму: від впливу класичної античності останньої третини XVIII століття до буржуазного костюма першої третини XIX століття. Авторкою досліджено зародження в Англії нового естетичного руху у мистецтві, а також його вплив на функціональність, формоутворення чоловічого костюма у першій половині XIX: простоту силуетних ліній, сталу конструктивну побудову.

Цікавим у роботі є авторське подання історичних фотографій як ілюстративних трендів розвитку модних тенденцій та хроніки чоловічої моди.

Грунтовним висновком розділу є еkleктичність моди кінця XIX століття у змішуванні нових тенденцій та повторюванні існуючих форм, що вкотре доводить циклічність моди протягом історичного розвитку костюма. Проведено порівняльно-історичний аналіз тектоніки формоутворення костюма як системи протиріччя моди та споживчих властивостей стійкості форми, здатності прикрашати форму тіла людини. Навольською Л. В. власно розглянуто архітектоніку костюма як основного носія специфіки художнього стилю, його образно-виразних особливостей, які відбиваються у всіх видах мистецтва, в тому числі у мистецтві створення костюма. При цьому доведено, що з іншого боку, методи та прийоми формоутворення у дизайні одягу, їх специфіка, завжди розвиваються паралельно із розвитком технологій його проектування та виготовлення, а також формотворчих підходів, характерних для моделювання одягу.

Результатом досліджень третього розділу стало визначення основних етапів та фіксація закономірностей у стилістиці формотворення чоловічого одягу XX століття. Визначено основні складові, вдало та інформативно наведена графічна візуалізація формоутворення чоловічого костюма. Розглянуто принципи модульності та уніфікованої трансформативності для урізноманітнення моделей у розвитку формоутворення чоловічого одягу. Виявлено базові тенденції щодо логіки формотворчого процесу в дизайні чоловічого костюма для створення образу споживача актуальних колекцій сучасного чоловічого одягу.

У четвертому розділі «Тенденції та перспективи розвитку формоутворення чоловічого одягу» автором впевнено доведено, що історичну хронологію моди з середини XIX ст. можна назвати сучасною модою, яка під час технічної революції суттєво вплинула та перетворила проектування та виготовлення модних колекцій одягу. Доведена швидкоплинність моди, яка застосуванням нових технологій й дотепер забезпечує часту зміну і доступність одягу модного сегменту переважної більшості споживачів. Встановлено, що сучасна мода, яка в цілому являє собою циклічні зміни стильового формоутворення, суттєво впливає на швидко мінливі форми культури та

мистецтва, які є найважливішими компонентами світу з наростаючою глобалізацією.

Авторкою виявлено стрімкий розвиток стилістичного формоутворення чоловічих колекцій з середини ХХ ст., каталізатором якого стало промислове виробництво матеріалів та технологій, а також увагу до чоловічих колекцій з боку дизайнерів та модних брендів. Дослідженнями Навольської Л.В. доведено, що розвиток моди передбачає не догматичне дотримання певного стилю, а створення так званого «дифузного стилю» з його вільним комбінуванням частин комплекту, де єдність стилю досягається за рахунок взуття, аксесуарів, допоміжних елементів, а також технологічним рівнем дизайнерського вирішення та особливостей крою. Досліджено конструктивне формоутворення чоловічого одягу на основі властивостей текстильних матеріалів.

Досліджено динаміку формоутворення чоловічого одягу ХVІІ – початку ХХІ століть. Встановлено, що модні трансформації у формоутворенні чоловічого одягу характерні послідовною зміною, накопиченням кількісних та якісних ознак форми в просторі і часі.

Систематизовано елементи чоловічого одягу на основі принципу трансформації. Виявлено, що незважаючи на ствердження ідентичності форми одягу та форми тіла людини, його стилю життя, добробуту, соціальному статусу, стильове формоутворення відбувалось із урахуванням також функціональності, конструктивних особливостей крою, характеристик сировини та матеріалів, що використовувались для створення одягу з обов'язковим акцентуванням на практичності та комфортності.

Досліджено тренди як основу просування модного інформаційного контенту. Наголошено, що сьогодні інтернет стає основним механізмом комунікативного дизайну, який впливає на розвиток індустрії моди: в наш час споживач змінює пасивну роль спостерігача на роль активної особи, яка впливає на творчість дизайнерів. Окремо визначено актуальність ілюстративних матеріалів модного інформаційного контенту на сучасних інтернет-сайтах. Визначено еkleктику як перспективу стильового формоутворення сучасного чоловічого одягу. Обґрунтовано доведено, що стильова еkleктика у теперішній час стає основним трендом урізноманітнення асортименту чоловічого одягу модного сегменту.

Дисертаційна робота Навольської Л.В. є логічно послідовною, завершеною, самостійно виконаною працею, оформленою відповідно встановлених вимог; містить усі необхідні структурні компоненти. Все це дозволяє стверджувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними і цілком обґрунтованими.

Наукова новизна одержаних результатів

З поміж наукових здобутків Навольської Л.В. на особливу увагу заслуговують наступні. Авторкою вперше виявлено методологічні основи формоутворення чоловічого одягу як об'єкту дизайну для визначення особливостей розвитку культурних традицій в одязі та трендів розвитку сучасних чоловічих колекцій; обґрунтовано доцільність гармонізації та досліджено структуру формоутворення шляхом визначення пропорційних співвідношення елементів форми; досліджено зміни загальної форми, проведено систематизацію еволюційної трансформації абрисів зовнішньої форми чоловічого одягу методами стильового формоутворення; представлено розвиток гармонійного формоутворення та конструктивного устрою виробів художніми засобами графічної візуалізації для прогнозування трендів актуальних колекцій чоловічого одягу.

Шляхом проведення поглибленого аналізу дослідженнями уточнено, доповнено історичну генезу та еволюцію формоутворення чоловічого одягу у контексті образного вирішення сучасного чоловічого одягу: виявлено особливості його стилістики, охарактеризовано естетику форми та типологію історичного чоловічого костюма.

Набуло подальшого розвитку визначення основних складових при систематизації розвитку стилю та графічної візуалізації формоутворення в дизайні чоловічого костюма ХХ століття, а також специфіці застосування художньо-композиційних особливостей об'ємно-просторової структури та її елементів, які безпосередньо пов'язані з тектонікою форми в традиційно-функціональному дизайні чоловічого одягу XVII-XXI ст.

Практичне значення результатів дослідження полягають у створенні наукової бази для розробки форм та відповідних типових конструкцій чоловічого одягу на основі даних біоніки, антропометрії, ергономіки. Висвітлені у дисертації наукові положення та матеріали рекомендовані до використання в навчальному процесі студентів спеціальності 022 «Дизайн» та 182 «Моделювання, конструювання та художнього оздоблення одягу». Також практичну значущість досліджень підтверджено впровадженням результатів у реальне промислове виробництво, прийнято до використання у ТДВ «Трембіта» - основного українського виробника промислової продукції одягу чоловічого асортименту, інших українських виробників чоловічого одягу різного призначення.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Дисертація Навольської Л.В. є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Її положення і висновки відображені в 11 наукових публікаціях,

б з яких опубліковано у наукових фахових виданнях України (категорія Б), 2 наукові публікації іноземних видань; тези конференцій, в тому числі 2-х міжнародних, що свідчить про високий рівень апробації результатів дослідження. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. No 44.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

1. У підрозділі 3.1 дисертанткою згадується історія розвитку чоловічої моди еллінського вбрання, зазначивши у подальшому переважність класичних форм. Доцільно було б більш ґрунтовно викласти вплив грецького костюма та стародавнього одягу Еллади на дизайн сучасного чоловічого одягу.

2 Заслуговує на увагу розглянута в роботі методологія модульного проектування для графічної побудови елементів одягу та взаємозв'язків між композиційно-конструктивними елементами одягу різних часів. Потрібно було б більш детально зупинитися саме на реконструкції костюма як на базовому методі проектування одягу на основі історичних прототипів.

3 Доцільно було б виокремити у підрозділ вплив елементів декору та оздоблення історичних чоловічих костюмів на розвиток сучасної української чоловічої моди.

Зазначені зауваження не завадили загальному позитивному сприйняттю представленої наукового дослідження та несуть характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є завершеною, сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Відповідність вимогам академічної доброчесності, що пред'являються при здобутті ступень доктора філософії

У результаті вивчення дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Навольської Лілії Василівни «Формоутворення чоловічого одягу: генеза, еволюція, сучасні тенденції», є цілісною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано за актуальною темою з

використанням сучасних методів дослідження. Робота характеризується чіткістю змісту, містить обґрунтовані теоретичні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях.

Дисертація відповідає спеціальності 022 «Дизайн» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України No 40 від 12.01.2017 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України No 759 від 31.05.2019), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України No 44 від 12 січня 2022, а її автор – Навольська Лілія Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 «Дизайн».

Рецензент:

к.т.н., доцент,

завідувачка кафедри моди та стилю

Київського національного університету

технологій та дизайну

Тетяна СТРУМІНСЬКА

